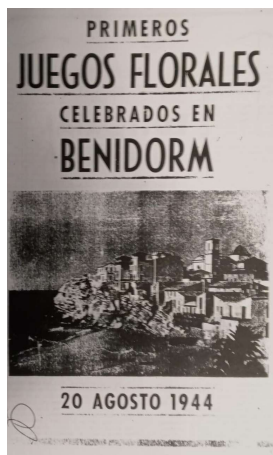

La mirada d'Estellés sobre Benidorm

*Molt et recorde, Benidorm, i em pense,
pobre com soc, feliç de sal i vent.*

Vicent Andrés Estellés (Burjassot, 1924-1993) va visitar Benidorm per primera vegada l'any 1944, quan tenia vint anys, amb motiu dels Primers Jocs Florals de Benidorm en els quals va guanyar dos primers premis.

El fruit de la primera estada del poeta produeix deu sonets amb el títol *BENIDORM, 1944*, publicat l'any 1971 dins del llibre *L'inventari clement*. En els deu sonets, el tema no solament és el record d'una dona que va conèixer, sinó també l'espai geogràfic que era Benidorm on ell va viure. Però també escriu les reflexions que el van motivar. És per això que els referents geogràfics són —la major part— genèrics tot i que el títol de la sèrie de sonets ens situen em aquell paisatge.

La mirada de Vicent Andrés Estellés sobre el Benidorm de 1944 —el proper mes d'agost farà 80 anys— la continuarà en el temps amb totes les poesies que va escriure sobre el poble, la qual va renovar amb les altres vegades que va tornar-hi.

Les conseqüències poètiques d'aquella estada van més enllà —tant en el temps com en el record— dels moments viscuts pel poeta a Benidorm tant en els anys 1944 i 1945 com en algun altre viatge que va fer-hi. Estellés recordarà de Benidorm tant el paisatge com les relacions humanes i l'evocarà intensament. Després dels deu sonets, la resta de poesies són matisos emocionals que engrandeixen el viatge inicial i iniciàtic a Benidorm del nostre poeta que tot seguit poden llegir.

Pasqual Almiñana Orozco

I

Un tema únic que retorna i creix
un tema únic de cristall i pena,
un tema únic de dolor i cauta
noció de càntic i d'amor i vespra.

Ara et recorde com et vaig conèixer,
bruna i esvelta, l'horabaixa i mar,
lent el passeig, la coneixença brusca
com creix la lluna dalt la mar, el port.

Llargues finestres, ametlers i vinyes,
el campanar sobre el rocam, escales,
un tema únic que se'n fuig, retorna,

puja als papers insinuat a penes,
encara torna, reviscola i omple
la banca estança del malalt, l'espera.

II

Un tema únic de ruixim, de pètals,
un tema únic de nocturn i canyes
un tema únic de petites pedres
s'hi perpetua, de silenci, de

callats amors obstinadíssims, torna,
després s'hi oculta, passen dies, anys,
un vers primíssim sobre l'herba tendra
qui l'ha deixat, tan indefens? Un tema

flueix constant entre els papers, no té
la dreta alçària del cant, però
reviu un món delicadíssim, val

per una fe en algunes coses. Un
vers com un riu o rajolí de música
ara concita paisatges, més.

III

Una esperança que perdura, que
creua enderrocs unificant les penes,
fent una garba de sarments i música,
el reportatge o el poema. És.

És allò que és, que continua, que
segueix un curs, s'adreça a un lloc, apel·la
a unes promeses. Una criatura
ja independent i virginal, que mira

amb ulls atònits, amb amor, sorpresa,
mentre la brisa en la cortina, mentre
vaixells pel mar, sobre la roca pins.

Amb un dolor, però que deixa que
faça el seu gust, el seu camí, la seua
estranya, pura, absorta voluntat.

IV

Ara voldria demorar-me, veig
el lloc propici, l'abellida fronda,
allò que no sabia que era, que
creixia indòmit, esdevé concret.

Fill que potser no s'esperava, el mire
amb ulls adults d'interior tendríssim,
amb un amor inconfessable, amb una
secreta, dolça i invencible pena.

Mire el conjunt del territori, veig
dunes després, una oferta gràcia,
l'illa de pau i perspectiva brusca.

Em sé també i em reconec feliç
i arbre em sé somogut des de la soca,
no per la fúria, per l'agraïment.

V

Anys i més anys i mitja vida ja,
vigent encara, rajolí de música,
sota la molsa, sota les paraules
avança encara, decideix, palpita,

no em deixa mai, ja no és dolor; a voltes,
ratolí blanc i de vegades test
on pega el sol amb arguments d'escata,
també la pena sense nom, i coses.

Poble de mar, et considere i pense
ara et conec i t'insinues, dónes,
un mur llarguíssim sense porta, i nit.

Ara endevine, és ara quan situe
la teua llum preponderant, el càntic,
de tant de sol i vencedora vida!

1

Sorgia l'illa com un animal antic.
Entre ametlers i vinyes vivament ens amàvem.
De vegades s'hi veien veles blanques també.
Avançava la cala plena d'ocells i rames.

La gran finestra aquella oberta sobre el mar.
M'he proposat que no muira tanta bellesa.
T'agafava el braç davall de les palmeres.
Volaven els coloms en el cel del crepuscle.

Les cadires baixetes a la porta de casa.
Tota bruna, més brunes les cames amb el *short*.
Us diria en veu baixa, misteriosament,

al voltant d'una taula de conspiracions:
«Jo vaig veure una illa...» Pels camins, plens de pedres,
avançaven els carros sense greix en les rodes.

2

D'adolorida majestat de púrpura
es despenjaven un per un els dies,
ara madurs d'entre les canyes, ara
de l'entranyable ficció, del mite.

Véiem, al lluny, els torsos, el genoll,
el delicat genoll amorosíssim,
el nu i silenci i el migdia extens,
aquella pura i navegable amplària.

De tot et porte, com veuràs, la justa
miqueta, amiga, que a la nit desvetle
càntics i besos entre verdes fulles,

un paisatge per a tres navilis,
un paisatge per a Deiopea,
un paisatge per a anar descalços.

Quan recordava el salze i recordava
—plats de Manises i Paterna— l'alta
brisa dels pins alleugerint el dia,
i més encara: peixos i gavines,

coralls en rama i caragols de mar,
ai em moria, que em moria, sí,
endevinant virgils i muralles,
la dama i el mirall i la finestra,

i les taronges d'or i les llimones,
i cabelleres, textos d'incunables,
un ambient de besos i cauteles,

i el port, tremoladís, tot ple de veles,
i el port, tremoladís, ple d'estrangeres,
i el port ple del crepuscle i tu tan alta!

4

Creues estrofes de ruixim, de nacre,
despertes mites fluvials, provoques
faules de sal i per la brisa rams
i el cavallet de mar sobre la còmoda.

Els peus descalços, els taulells brunyits,
un contrallum pecaminós, els pins
ebri d'ocells, sobre les roques queia
com un rovell apegalós el sol.

Venia lenta al capaltard l'*eneida*
d'aquella empenta d'ametlers, s'obrien
ritus de lluna nemorosament.

Tenia por que no es trencàs el vidre,
només l'espera de l'amant, només,
cast a l'extrem de sospitar el pànic.

5

De rems, de veles, de sonets amables,
de diaris obsequis i diàries
honres de llum i delitosa lluita,
carrers antics que vers la mar s'obrien.

Torne, i recórrec en silenci murs,
el mur llarguíssim de la lluna; sonen
aigües ocultes en l'oculta pedra
mentre darrere creix la mar, encara.

Creix el silenci, com la mar, i espere.
Volves de llum en la nocturna plana,
tot el prestigi de la lluna sobre

la calç desperta, mentre espere, mentre
un vers de nit, en arribar l'aurora,
té l'estatura del sonet, la pena.

BENIDORM

*Tot l'aixovar de perfumades randes
aquella amor de mastegades línies
Fils de cosir que amb els dents es rompien.
Cantava el mar.*

Els camins de la llibertat, BENIDORM, p.91 dins d'ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2021), Obra completa VIII, Estudi introductor i edició a cura d'Irene Mira-Navarro i Jordi Oviedo Seguer. Ed. Tres i Quatre, València.

VIATGE MEMORIAL

...

*Recorde Benidorm tal com el vaig conèixer.
Per la finestra de la sagristia
entra el vent de la mar com un vedell salvatge.
Arribava a l'altar major i feia
vacil·lar a les mans velles del rector l'Hòstia.
Aquells estius i aquells hiverns d'amor
que ara enyore tantíssim, oh rellotges perduts.
El llarg braç de la cala, ple de pins!...
Es socarrava l'illa i crepitava l'aigua
com si acabàs de caure de l'Aitana,
espasa llegendària de Rotlà, melladura
llunyana de la roca, cementeri
marí, vivacitat de pescadors al port.*

*Reconec certs carrers, puge a l'església,
arribe a aquell cantó familiar,
veig el vol d'uns coloms, potser espere encara
com esperava, i esperava tant!
Vila proverbial, la vila d'on venia
l'ocult cognom matern que ara recorde
i a ningú el diré, per més que em pengen
de la branca d'un pi o d'una olivera,
i em passege a la boca, com una peladilla,
mentre veig les palmeres ran de la mar.*

*Tot ho recorde; tot, molt cast, ho rememore,
seguec camins secrets o galeries,
refaig pedra per pedra, tot un mosaic ocult.
Malgrat els anys passats no m'equivoque.*

*Amb un sarment escric, en una pols, un nom:
després l'esborre, amb una mà lentíssima.*

Els camins de la llibertat, BENIDORM, dins d'ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2021), Obra completa VIII, Estudi introductor i edició a cura d'Irene Mira-Navarro i Jordi Oviedo Seguer. Ed. Tres i Quatre, València.

Bon Dia!

—Jo recorde un Benidorm

llunyà, pacífic, tranquil:

eren tranquils els crepuscles

i eren tranquils els matins;

és un Benidorm remot,

de cel ample i aclarit,

de tertúlies apacibles

mentre arribava la nit.

A migdia, jo recorde

roques d'un sol decidit.

Recorde reixes ventrudes,

la remor d'un mar antic.

El pintor Paco Lozano

deuria anar per allí.

—Benidorm ha canviat;

i encara té el seu encís.

—Retrobe en Gabriel Miró

aquell Benidorm tranquil...

3 de juliol de 1969 del diari *Las Provincias* de València

Mural del País Valencià

XI

benignitats, reductes, cercles de llum, veles inflades.

*muralls i castells, endevinalles d'aigua, cavallets de mar.
digues-me, jo t'ho pregue, per on arribaria millor a benidorm.
parle d'un benidorm encantador que vaig perdre l'any 1945.
ai, no ho sé. ho lamente. no li ho sabia dir. benidorm
de fred, de nit, d'una reixa ventruda per on entrava l'aire
fins a l'altar major i li tremolava l'hòstia a les mans al rector.
tanqueu-me la finestra! ai aquell benidorm i aquells ulls negres.
alfàs del pi. la cala. tot ho recorde. soc un mort desvetllat.
aquest mort serà inútil que l'enterreu. deixeu-lo córrer.
aspres murs, benidorm, vaig tot ple de records i targetes postals.
he agafat dues pedres petites, polides. les duc a la butxaca.*

ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2002), *Mural del País Valencià I*, (p.33), Eliseu Climent, editor, València.

BENIDORM

*De cabellera a cabellera, les
súpriques, músiques que reiteren
un manament de violins flotants
per nits i nits.*

ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2002), *Mural del País Valencià II*, (p.144), Eliseu Climent, editor, València.

Benidorm

1

*El Benidorm nocturn que ara trepitge.
Carrers perduts, al costat de la mar.
La finestra ventruda que arribava
ran de la sorra. I la còmoda aquella,*

*amb la fotografia d'un soldat.
Arribava el matí, amb dits de rosa.
Em rentava la cara, i esperava
i després me n'anava pels carrers.*

*Oh Benidorm, de consagrada llum,
la calç a les parets. Les llums del dia.
La mar sonava, però d'altra manera.*

*I ja ens volíem, l'un al costat de l'altre.
Assegut al castell. La llarga escala.
Pensàvem pins, i entre els pins ens perdiem.*

2

*Un capitell de gambes, de marisc.
Un capitell sonrosat i bellíssim.
Mengen les gents productes del mar.
Recorde jo les nits de Benidorm.
Lhums de les barques que pescaven lluny.*

*I les remors del port al dematí.
Cistelles van i retornen amb peix.
Jo era feliç, en aquell Benidorm.
Un Benidorm remot. Fa tant de temps.
Menjàvem moixama dintre de l'Hotel Ronda.*

*Al capaltard anava una noieta
vora la mar. Esperant l'autobús.
I en l'autobús arribava i la veia.
Aquella nit com per gravar-la amb lent
minució dibuix, albereda endavant
i conversant del Madrid on vivia.*

ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2002), *Mural del País Valencià III* (p.330-331),
Eliseu Climent, editor, València.

Benidorm

*Molt et recorde, Benidorm, com fores,
tranquil·la nit de mar persuasiva,
plecs de la brisa, aventura possible,
el cavallet de mar damunt l'arena,
primer amor d'oliosos cabells,
lent el passeig, de demorades brises.
Temps era temps, d'amor i confiança.
Ens escoltaves com una germana.
Molt et recorde, Benidorm, i em pense,
pobre com soc, feliç de sal i vent.*

ANDRÉS ESTELLÉS, V., (2002), *Mural del País Valencià III* (p.330-331), Eliseu Climent, editor, València.

OBRA DE VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

- *Ciutat a cau d'orella*. València: L'Espiga, 1953.
- *La nit*. València: Torre, 1956.
- *Donzell amarg*. Barcelona: Pedreira, 1958.
- *L'amant de tota la vida*. València: L'Espiga, 1965.
- *Lletres de canvi*. Palma: 1970.
- *Llibre de meravelles*. València: Estel, 1971 / València: Tres i Quatre, 1983 / (24a ed.) 2010.
- *L'ofici de demà*. Palma: Moll, 1971.
- *Primera audició*. València: 1971.
- *La clau que obri tots els panys*. València: Diputació, 1971.
- *L'inventari clement*. Gandia: Ajuntament, 1971.
- *Boix, Heras, Armengol*. Palma de Mallorca: Pelaires, 1972.
- *Hotel París*. Barcelona: Edicions 62, 1973.
- *Hamburg*. Barcelona: Edicions 62, 1974 / Alzira: Bromera, 2013 (amb *Antibes*).
- *Tancat a l'Alter*. A *Els Marges: revista de llengua i literatura*, núm. 5, 1975.
- *El gran foc dels garbons*. València: Eliseu Climent, 1975.
- *Manual de conformitats*. València: Eliseu Climent, 1975.
- *Antibes*. Barcelona: Edicions 62, 1976 / Alzira: Bromera, 2013 (amb *Hamburg*).
- *El procés*. Barcelona: Proa, 1978 / Alzira: Bromera, 2014.
- *Festes llunyanes*. Barcelona: El Bardiol, 1978.
- *Balanç de mar*. València: Eliseu Climent, 1978.
- *Lletra al pintor Josep Renau*. València: Eliseu Climent, 1978.
- *Ofici permanent a la memòria de Joan B. Peset que fou afusellat a Paterna el 24 de maig de 1941*. València: Eliseu Climent, 1979 / Xàtiva: Alberic, Jesús Huguet, 1980 / La Marina, 1981.
- *Les cançons d'Ariadna*. Barcelona: Proa, 1979.
- *Document de Morella*. Tarragona: Foc Nou, 1979.
- *Manuscrits de Burjassot: Llibre de meravelles*. València: Eliseu Climent, 1979.
- *El corb*. Barcelona: Quaderns Crema, 1979.
- *Poemes preliminars*. Manacor: Ajuntament, 1983.
- *Cant a València*. Andorra la Vella: Serra Airosa, 1984.
- *Cançoneret de Ripoll*. Barcelona: Empúries, 1985.
- *Ram diürn*. Barcelona: Proa, 1986.
- *El forn del sol*. València: Gregal Llibres, 1986.
- *Primera soledad*. València: IVEI, 1988 / València: Institució Alfons El Magànim, 2019.
- *Odes temporals. La casa de la música vora el mar*. Barcelona: Edicions 62, 1989.
- *Puig Antich*. Barcelona: Empúries, 1989.
- *Mare de terra*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- *Testar*. València: Consell Valencià de Cultura, 1993 (dins *Antologia poètica*, a cura de Jaume Pérez Montaner).
- *Mural del País Valencià*. València: Edicions 3i4, 3 vol., 1996.
- *L'inventari clement de Gandia*. La Pobla Llarga: Edicions 96, 2012.
- *Antoni Miró*. València: Denes, 2014.
- *Antologies*.